

L-Eżamijiet Annwali għall-Iskejjel Medji 2024

IS-SEBA' SENA	L-ETIKA	IL-ĦIN: Siegħa
----------------------	----------------	-----------------------

L-Isem: _____ Il-Klassi: _____

- 1. Liema mid-drittijiet li ġejjin jipproteġu l-kontenut imsemmi fit-tabella. Ikteb l-ittra t-tajba fl-ewwel kolonna.** (10 marki)

- a. Drittijiet tal-proprjetà intellettwali b. Drittijiet tal-awtur
c. Privattiva (Patent) d. Marka kummerċjali (Trademark)
e. Sigriet Kummerċjali (Trade secret)

Terminu	Definizzjoni
	Kotba u mużika
	Simboli u ismijiet ta' prodotti
	Pjanijiet sigrieti għall-futur ta' kumpanija
	Id-disinn ta' karozza li taħdem bl-enerġija solari
	Kwalunkwe ideat kreattivi ta' persuna li taqsam ma' oħrajn

- 2. Aqra x-xenarji li ġejjin. Aghżel it-twegiba t-tajba billi timmarka l-kaxxa xierqa.** (12-il marka)

Xenarju A	Qed tagħmel ix-xogħol tad-dar tal-Istorja u ssib fatt affaxxinanti fi ktieb bit-titlu 'Ancient Wonders of the World' ta' Dr Amanda Johnson. X'inhu etikament aċċettabbli?
i.	Tagħmel copy u paste fix-xogħol tiegħek mingħajr ma tagħti kreditu.
ii.	Tiktibha fi kliemek stess u ssemmi s-sors bħal "Skont Dr Amanda Johnson fil-ktieb tagħha 'Ancient Wonders of the World,'..."
iii.	Tuża l-fatt bħallikieku hija l-iskoperta tiegħek.

Xenarju B	Qed tiddisinja billboard għal kumpanija kbira. X'inhw etikament aċċettabbli?
i.	Tista' tuża kwalunkwe stampi mill-internet mingħajr permess.
ii.	Tista' tuża kwalunkwe stampi li għalihom għandek liċenzja.
iii.	Qatt m'għandek tuża ritrattii li tkun ħadt int.

Xenarju C	Ħabib tiegħek jistaqsik biex tgħinu jagħmel playlist tal-mużika għall-festin ta' għeluq sninu. X'inhw etikament aċċettabbli?
i	Tabbona għal servizz legali tal-mużika biex tistrimja l-mużika.
ii	Tniżżel il-mużika b'xejn billi tuża websajt tal-piraterija.
iii	Tikri DJ li jniżżel mużika minn websajts tal-piraterija sabiex inti ma tkunx responsabbli.

Xenarju D	Trid tikteb storja għall-iskola u b'hekk tiddeċiedi li tuża A.I. generattiva bħala għodda sabiex tiktibha għalik. X'inhw etikament aċċettabbli?
i.	Tagħmel copy u paste ta' dak kollu li jikteb l-A.I., bħallikieku huwa xogħol tiegħek.
ii.	Ma tiċċekkjax jekk dak li kiteb l-A.I. huwiex korrett.
iii.	Tuża t-test bħala ispirazzjoni u tikteb l-istorja tiegħek ibbażata fuqu.

3. Aqra l-istorja u wieġeb il-mistoqsijiet t'hawn taht.

(20 marka)

Il-Gwardjan Diġitali

Fil-belt moderna ta' Cyberburg, Sara, tifla ta' 14-il sena, kienet magħrufa fost il-ħbieb u l-familja tagħha bħala t-tech-wizard. Hija kellha interess qawwi fl-affarijiet kollha diġitali u kienet tgħin lil kulhadd isolvi l-problemi relatati mat-teknoloġija. Ġurnata waħda rċeviet messaġġ mingħand Alex, sieħeb tal-klassi, li kien imħasseb dwar email stramba li kien irċieva.

Din hija immaġni liċenzjata CC

L-email iddikjarat li kienet minn pjattaforma tal-midja soċjali popolari u talbet informazzjoni personali, inkluż il-password tiegħu. Alex ma kienx ċert jekk l-email kienetx sigura u għalhekk dar fuq Sara għall-parir. Sara kienet taf kemm hija vitali li wieħed ikun infurmat dwar iċ-ċittadinanza diġitali, għalhekk iddeċidiet li tgħin lil Alex f'din is-sitwazzjoni.

- a. X'inhi d-definizzjoni korretta ta' 'ċittadinanza diġitali'? (2 marki)
- Iċ-ċittadinanza diġitali tirreferi għall-użu responsabbli u etiku tat-teknoloġija, inkluż ir-rispett tal-privatezza ta' haddieħor u li tkun sigur online.
 - Iċ-ċittadinanza diġitali hija kollha dwar l-użu tat-teknoloġija mingħajr ebda regoli jew restrizzjonijiet.
 - Iċ-ċittadinanza diġitali hija prinċipalment dwar l-użu tat-teknoloġija biex tispjija fuq haddieħor u tiġbor informazzjoni personali.

- b. Għaliex Alex talab l-għajjnuna ta' Sara? (3 marki)

- c. Kieku kont Sara, x'parir tagħti lil Alex? Għaliex? (3 marki)

- d. Identifika **żewġ** riskji komuni assoċjati mal-qsim ta' informazzjoni personali f'attività online. (4 marki)

i. _____

ii. _____

- e. Semmi **żewġ** modi kif wieħed jista' jkun ċittadin diġitali responsabbli. (8 marki)

i. _____

ii. _____

4. Aqra l-istorja u wara wieġeb il-mistoqsijiet.

(28 marka)

Intemmu l-Faqar

Din l-immaġni hija meħuda minn sdg.un.org 1

Aiden kellu biss 13-il sena, u kien mimli ħolm u kurżità. Kien jgħix mal-ġenituri tiegħu u żewġ ħutu iżgħar minnu, Lily u Ethan, f'dar ċkejkna li kienet kważi qed taqa' biċċiet. Il-ħajja f'Harmonyville kienet iebša għalihom, peress li l-familja tagħhom kienet waħda mill-ifqar fir-raħal.

Għodwa waħda xemxija, Aiden qam kmieni u ddeċieda li jesplora r-raħal. Kien sema' stejjer dwar is-suq biežel fejn ir-raħħala kienu jixtru ikel u oġġetti, għalhekk xtaq jara b'għajnejh.

Hu u miexi qalb ir-raħal, innota xi ħaġa li ġegħlitu jhossu mdejjaq. Ħafna familji f'Harmonyville kienu jgħixu f'kundizzjonijiet saħansitra aġġar minn tiegħu. Lanqas biss kellhom ilma nadif biex jixorbu jew elettriku. Aiden ħassu ddispjaċut għalihom.

Aiden wasal is-suq, fejn ra tfal tal-età tiegħu, jaħdmu minflok jilagħbu. Kienu qed ibigħu frott u ħaxix, jagħmlu minn kollox biex isostnu lill-familji tagħhom. Aiden beda konverżazzjoni ma' tifla jisimha Maya. Kellha għajnejn ileqqu u tbissima ta' tama, iżda l-istorja tagħha kienet ta' qsim il-qalb.

Maya spjegat, "Il-familja tiegħi hija fqira ħafna, u ma naffordjawx li mmorru l-iskola. Minflok, jien naħdem biex nappoġġja lill-familja tiegħi." Aiden fehem li f'Harmonyville kien hemm faqar estrem u nuqqas ta' aċċess għad-drittijiet bażiċi tal-bniedem.

a. X'inhuma l-bżonnijiet bażiċi tal-bniedem? Ikteb **tlieta** minnhom. (3 marki)

i. _____

ii. _____

iii. _____

- b. Spjega xi jfisser it-terminu 'faqar'. (2 marki)

- c. Għaliex tfal bħal Maya kienu jaħdmu fis-suq minflok imorru l-iskola? (3 marki)

- d. Ikteb **zewġ** drittijiet tat-tfal li qed jiġu mċaħħda lil tfal bal Maya. (4 marki)

- i. _____
- ii. _____

- e. Aghżel **wiehed** mid-drittijiet li ktibt f'(d) u għid għaliex huwa importanti għat-tfal. (4 marki)

- f. Aiden ra familji jgħixu f'kundizzjonijiet ħżiena. Iddeskrivi mod **wiehed** kif in-nuqqas ta' aċċess għall-ilma u l-elettriku jista' jkun ta' sfida għan-nies li jgħixu fil-faqar. Spjega għaliex din hija problema sinifikanti. (6 marki)

- g. Għaliex taħseb li huwa importanti li l-gvernijiet għandhom inaqqsu l-faqar u jiżguraw li d-drittijiet bażiċi tal-bniedem jiġu rispettati għal kulhadd? Spjega r-raġunament tiegħek. (6 marki)

5. Ikteb madwar 100 kelma dwar dan li ġej. (30 marka)

Immaġina li qed tikteb post għall-blog tal-iskola tiegħek bit-titlu 'Għażliet Ekoloġiċi: Kif il-Konsum Sostenibbli Jista' Jsalva l-Pjaneta'.

Spjega l-kunċett ta' konsum sostenibbli u għaliex huwa importanti għall-ambjent. Semmi u ddiskuti ideat bħal dieti bbażati fuq il-pjanti, agrikoltura sostenibbli, kummerċ ġust, riċiklaġġ u tnaqqis tal-iskart. Fiegġeg lill-qarrejja tiegħek biex jieħdu azzjoni u jagħmlu għażliet aħjar biex inaqqsu l-ħsara fuq l-ambjent.

[illegible]

TMIEM IL-KARTA